

Metody Kritického myšlení

Vedou žáka k aktivnímu učení v tzv. třífazovém cyklu učení, jehož základními stupni jsou evokace – uvědomění si významu – reflexe.

1. Ve fázi evokace si žák samostatně a aktivně vybavuje to, co již o tématu ví, ujasní si, na jaké úrovni jsou jeho znalosti o tématu. Díky tomu může pak lépe a efektivněji do již existujících struktur zabudovávat nové informace a poznatky, a tak lépe porozumět celému kontextu. Žák si ve fázi evokace formuluje vlastní otázky, hledá na ně odpovědi. Pokud si cíl stanoví sám, je maximálně motivován k jeho dosažení.
2. V průběhu této fáze se žák setkává s novými informacemi, například zhlédnutím filmu, prostřednictvím čteného textu nebo pokusem či výzkumem. Je to fáze učení, učitel má na žáka během této fáze nejmenší vliv. Cílem je udržet zájem žáka, motivovat ho tak, aby chtěl získávat další podněty.
3. Ve fázi reflexe si žák třídí, analyzuje vše nové, čemu se naučil, upevňuje si nové poznatky, doplňuje nebo přetváří původní vědomostní schéma. Jde o zpětnou vazbu, která je stejně důležitá jako předchozí dvě fáze..

Obecně metody kritického myšlení aktivizují myšlení žáků, motivují je k přemýšlení a k učení, žáci jsou aktivně zapojováni do učebního procesu. Kritické myšlení pomáhá žákům formulovat vlastní otázky, vede žáky k hlubší analýze problémů, povzbuzuje je k sebevyjádření. Při používání těchto metod se učitelé stávají partnery a žáci jsou spoluvůrci učebního procesu.

PĚTILÍSTEK

spočívá v rozvíjení klíčového tématu, problému nebo námětu tak, že se postupně uvádí popis – charakteristika pojmu (dvě přídavná jména), následuje vyjádření činnosti – co to dělá (tři slovesa), na další řádek napíšeme čtyřslovný výraz vyjadřující pocit (věta o čtyřech slovech), na závěr je nutné shrnutí – synonymum v podobě jednoho podstatného jména

Příklad pětilístku:

JARO
veselé – prosluněné
vábí – kvete – směje se
Slunce se začíná usmívat.
BLEDULE

DÁREK
milý – zajímavý
potěší – překvapí – zklame
Mám dnes pěkný den.
NAROZENINY

BRAINSTORMING

představuje metodu pro nalezení nových podnětů pro práci. Žáci spontánně nabízejí své nápady a myšlenky. Jde o netradiční řešení k danému tématu bez vnější regulace. Učitel (nebo jiný žák) zaznamenává projevy na tabuli, výroky žáků v této fázi nehodnotí. Teprve po ukončení odstraní to, co je nevhodné. Ze zbylých napsaných výrazů a myšlenek je následně formulována odpověď. Brainstorming lze považovat za velmi efektivní metodu, která v sobě spojuje nové myšlenky s odvozenými (princip „divergentního myšlení“) a vede k zužování počtu možných variant k závěru (princip „konvergentního myšlení“). Je nástrojem pro aktivní zapojení žáků, podporuje budování zdravého sebevědomí, učí žáky vyjadřovat jejich názor, podstatnou měrou ovlivňuje schopnost zapamatování. Patří mezi interaktivní prezentační dovednosti.

Příklad brainstormingu:

JEŽEK

- srst má jen na břicho a na hlavě
- váží asi půl kilogramu
- živí se drobnými hlodavci (myši)
- umí rychle běhat a šplhat
- chrání se smotáním do klubíčka
- zimní pelíšek si staví z trávy a listů
- dožívá se až deseti let
- mláďata jsou po narození slepá a bez bodlín
- má bodliny místo chlupů
- slouží k aranžování květin
- hudební skladatel
- je to užitečné zvíře
- nosí na zádech jablka
- neumí přecházet silnici
- může přespat i ve sklepě domu
- ježek je savec
- mláďata jsou slepá, bez bodlín
- dupe a funí
- v zimě spí
- jméno našeho souseda ...

Následuje práce s odborným textem, utřídění informací, potvrzení si toho, co žáci znají, zjišťování nových ... tato metoda byla použita v hodině biologie, tématem byl **JEŽEK ZÁPADNÍ**

SKLÁDANKOVÉ UČENÍ – práce v domovských a expertních skupinách

vede žáky k vzájemné spolupráci, respektu, k rozdělení rolí ve skupině, k předání informací ostatním. V průběhu činnosti dochází k aktivnímu zapojení všech členů skupiny, přičemž každý může pracovat vlastním tempem a rozvíjet tak svoje dovednosti. Cílem metody je vzájemné učení. Skládankové učení vyžaduje od učitele delší přípravu na hodinu, v samotné výuce se však učitel stává pouze poradcem, na nové informace si žáci přicházejí sami.

Příklad skládankového učení:

Sociálním cílem hodiny je vzájemné učení, spolupráce, práce s textem. Výukovým cíle je naučit žáky vyhledávat v textu základní skladebné dvojice, jde o úvodní hodinu.

Předpokládám, že žáci mají nějaké poznatky o základních větných členech. Na získané poznatky bude v další výuce možno navázat rozšiřujícími větnými členy.

- podle předem stanoveného klíče je třeba vytvořit **domovské skupiny** – 3-4členné (zvolila jsem „zvířecí“ farmu

bílý se zajíčkem
bílý s myškou
bílý s ovečkou
bílý s kočkou

zelený se zajíčkem
zelený s myškou
zelený s ovečkou
zelený s kočkou

modrý se zajíčkem
modrý s myškou
modrý s ovečkou
modrý s kočkou

žlutý se zajíčkem
žlutý s myškou
žlutý s ovečkou
žlutý s kočkou

- Následuje „přeskládání“ do **expertních skupin** podle zvířátek:

Zajíčci (bílý, zelený, modrý, žlutý)

Kočky (bílý, zelený, modrý, žlutý)

Myšky (bílý, zelený, modrý, žlutý)

Ovečky (bílý, zelený, modrý, žlutý)

- **Rozdělím úkoly** v expertních skupinách:

Zajíčci – v přiděleném textu vyhledávají a označují podmět a přísudek

Kočky – vyhledávají a označují přísudek (podmět je nevyjádřený)

Myšky – vyhledávají a označují podmět a přísudek jmenný se sponou

Ovečky – pracují s odbornou literaturou, hledají definice pro základní skladebnou dvojici

- **Návrat do domovských skupin** po uplynutí stanoveného času (žáci znají časový limit pro práci):
Z expertních do domovských skupin žáci přinesou označené větné členy v textu (tři možné typy podmětu a přísudku) a definici. Žáci „ovečky“ v domovských skupinách seznámí ostatní se zněním definice, zbývající „zvířátka“ kontrolují správnost svých textů.
- **Zpětná vazba od žáků** potvrzuje splnění sociálního cíle - vzájemné učení a spolupráci. Tím, že učíme druhé, si sami lépe pamatujeme.

MYŠLENKOVÁ MAPA

slouží pro přehledné a vizualizované zaznamenávání problému nebo situace, kterou je možné si dobře zapamatovat a následně souvisle popsat. Pomocí myšlenkové mapy můžeme navrhovat složitý projekt, opakovat učivo, tvořit systém, vzájemně spolu komunikovat, je prostředkem k vytváření asociací. Hodí se i pro prezentaci, je výbornou pomůckou při psaní slohových prací, mluvních cvičení a referátů. Při vytváření myšlenkové mapy používáme klíčových slov, obrázků a symbolů.

Příklad myšlenkové mapy:

Do středu tabule napíše do rámečku klíčové slovo. Žáky vyzvu, aby kolem psali všechna slova, která je napadají k uvedenému výrazu. Tyto hesla také dám do rámečku a čarou je propojím s klíčovým slovem podle vzájemné závislosti a souvislosti.

